

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ

ПРИМЉЕНО: 21. 03. 2014

Орг. јед.	Број	Привез	Бројности
ЈФ	775		

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

**ПРЕДМЕТ: Извештај о оцени урађене докторске дисертације кандидата
Божидара Оташевића**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Крагујевцу бр. 3741/17 од 13. 12. 2013. године, формирана је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације Божидара Оташевића, под називом **Насиље на спортским приредбама кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти**, у саставу: проф. др Милан Шкулић, редовни професор Правног Факултета Универзитета у Београду, проф. др Бранислав Симоновић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, проф. др Снежана Соковић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу (ментор) и. Након детаљног прегледа и анализе писаног рада, Комисија подноси Већу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

I. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Основни биографски подаци

Божидар Оташевић рођен је 16.05.1976. године у Беранама, Црна Гора.. Дипломирао је на Полицијској академији у Београду 1998. године, са просечном оценом 8,5. Магистарску тезу под насловом Сузбијање злоупотребе опојних дрога – кривично-правни и криминалистички аспект, одбранио је на Правном Факултету, Универзитета УНИОН у Београду, 02. 11. 2007. године. Одлуком Научног већа Института за криминолошка и социолошка истраживања 09. 07. 2012. године изабран је у звање истраживач - сарадник. Члана уредништва часописа Безбедност: - Часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије, од 2011. године.

Запослен је у Министарству унутрашњих послова Републике Србије. Током своје професионалне каријере завршио је више специјалистичких курсева и обука.

2. Научноистраживачки рад кандидата

Учешће у научно-истраживачким пројектима:

1. „Насиље у школама и његово спречавање и сузбијање“. Носилац пројекта била је Криминалистичко-полицијска академија у Београду, (2010-2012 године).
2. „Насиље у Србији-узроци, облици, последице и друштвена реакција“. Носилац пројекта је Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2012-2014 година).

Учешће на научним скуповима:

1. Научно-стручни скуп са међународним учешћем под називом Корупција и људске слободе, у организацији Удружења за међународно кривично право, одржан на Тари, од 20. до 24. маја 2009. године. Зборник радова „Корупција и људске слободе“ Удружење за међународно кривично право, Броград, 2009, Голубовић, З., **Оташевић, Б.**: Проблем корупције у полицији, стр. 619-629. ISBN 978-86-83437-73-3;

2. Научно-стручни скуп са међународним учешћем под називом Сузбијање криминала и европске интеграције, у организацији Криминалистичко-полицијске академије у Београду и Фондације „Ханс Зајдел“ из Берлина, одржан на Тари, од 22. до 24. јуна 2010. године. Зборник радова „Сузбијање криминала и европске интеграције“, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010, Субашић, Д., **Оташевић, Б.**, Милић, Н.: Примена препорука за сузбијање корупције у полицији, стр. 92-102. ISBN 978-86-7020-167-5;

3. Научно-стручни скуп са међународним учешћем под називом Методологија изградње система интегритета у институцијама на сузбијању корупције, у организацији Високе школе унутрашњих послова, одржан у Бањалуци, 19. новембра 2010. године. Зборник радова Методологија изградње система интегритета у институцијама на сузбијању корупције, Висока школа унутрашњих послова, Бањалука, 2010, **Оташевић, Б.**, Субашић, Д.: Изградња професионалног интегритета у зависности од ангажовања Сектора унутрашње контроле, стр. 59-70. ISBN 978-99938-43-28-3;

4. Научно-стручни скуп са међународним учешћем под називом Сузбијање криминала у оквиру међународне полицијске сарадње, у организацији Криминалистичко-полицијске академије у Београду и Фондације „Ханс Зајдел“ из Берлина, одржан на Тари, од 27. до 30. јуна 2011. године. Зборник радова „Сузбијање криминала у оквиру међународне полицијске сарадње“, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011, **Оташевић, Б.**, Вла, С., Исаковић, Г.: Полицијска тактика сузбијања насиља на спортским приредбама, стр. 429-439. ISBN 978-86-7020-199-6;

5. Међународни научни скуп Дани Арчибалда Рајса, у организацији Криминалистичко-полицијске академије, одржан у Београду 3. и 4. марта 2011. године. Зборник радова „Archibald Reiss days“, Volume I, Academy of Criminalistics and Police Studies, Belgrade, 2011, **Оташевић, Б.**, Atanasov, S.: Methodology of disclosure of clandestine laboratories for producing synthetic drugs, p. 399-408. ISBN 978-86-7020-190-3;

6. Међународни научни скуп под називом „Млади и насиље у спорту у Републици Српској и Босни и Херцеговини и обезбјеђење спортских догађаја“ у организацији Европског дефендологија центра за научна, политичка, економска, социјална, безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, одржан у Бањалуци, 2011. године. Зборник радова „Насиље и спорт“ Европски дефендологија центра за научна, политичка, економска, социјална, безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, Бањалука, 2011. **Оташевић, Б.**, Субашић, Д., Мијалковић, С.: Полицијско поступање поводом насиља и другог

угрожавања безбедности на спортским приредбама-случај Републике Србије, стр. 190-205. ISBN 978-99955-22-27-8;

7. Међународни научни скуп Дани Арчибалда Рајса, у организацији Криминалистичко-полицијске академије, одржан у Београду 1. и 2. марта 2012. године. Зборник радова „Archibald Reiss days“, Volume II, Academy of Criminalistics and Police Studies, Belgrade, 2012, Lepir, M., Atanasov, S., **Otašević, B.**: European arrest warrant and traditional obstacles for extradition of a sought person, p. 699-708. ISBN 978-86-7020-220-7;

8. Међународни научни скуп International scientific conference security and euroatlantic perspectives of the Balkans-Police science and police profession (states and perspectives) у организацији Факултета безбедности, Универзитета „Св. Климент Охридски“ Битољ, одржан на Охриду 25-26 маја 2012. године. Зборник радова Security and euroatlantic perspectives of the Balkans police and police profession (states and perspectives) Volume II, University „St. Kliment Ohridski“–Bitola, Faculty of Security – Skopje, 2013. **Otašević, B.**, Atanasov, S., Ilic, I.: The nature of the data proofs supplied with application of the special measure „Secret surveillance, observation and audio visual recording of persons and objects“ p. 528-546. ISBN 978-608-4532-28-6 (Т-2);

9. Научно-стручни скуп с међународним учешћем под називом Супростављање организованом криминалу, у организацији Криминалистичко-полицијске академије у Београду и Фондације „Ханс Зајдел“ из Берлина, одржан на Тари, од 27-29 маја 2013 године. Зборник радова „Супростављање организованом криминалу-правни оквир, међународни стандарди и процедуре“, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013, **Оташевић, Б.**: Структура екстремних навијачких група у Србији, стр. 313-324. ISBN 978-86-7020-266-5.

II. ОЦЕНА РАДА (критеријуми Правилника Универзитета о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, Прилог бр. 2, тачка 2.)

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Докторска дисертација кандидата Божицара Оташевића потврђује значај истраживања проблема криминалитета екстремних навијачких група, како за саму криминологију и сродне научне дисциплине, тако и за креирање адекватних стратегија, политика и програма за спречавање насиља у вези са спортским приредбама, па и криминалитета уопште. На основу прегледа и критичке анализе досадашњих истраживања насиља на спортским приредбама, основано се закључује да је корпус научних сазнања о овом проблему још увек далеко од оног коме се тежи, имајући у виду да је насиље а спортским приредбама појава која се шири и развија и квантитативно и квалитативно. У домаћим условима систематични истраживачки подухвати у овој области си узостали, упркос несумњивој актуелности. Велика и упадљива медијска покривеност одржава пажњу јавности али, због сензационалистичког приступа мало доприноси разумевању ове појаве. Кандидат се у изради докторске дисертације определио за

мултидисциплинарни приступ, вођен практичним разлозима, због чега је сузбијање насиља на спортским приредбама анализирано са кривично-правног, криминолошког и криминалистичког аспекта, док је само у неопходној мери посвећена пажња социолошком, психололошком и кривично-процесном аспекту овог феномена.

У смислу актуелног стања у криминологији и кривичном праву, допринос докторске дисертације огледа се у следећем: у изношењу прецизне и систематизоване дескрипције основних криминолошких и кривичноправних проблема у вези са насиљем на спортским приредбама; у утврђивању феноменолошких обележја криминалитета екстремних навијачких група у Србији у периоду од 2003 - 2010. године; у аналитичкој компарацији утврђене феноменолошке слике са феноменолошким карактеристикама ове појаве у другим земљама, посебно суседним и европским земљама, у утврђивњу етиолошких карактеристика, са посебним освртом на етиолошке специфичности навијачког насиља у Р Србији, у дефинисању виктимолошке димензије насиља на спортским приредбама, као и у анализи прикупљених података о социодемографским обележјима чланова екстремних навијачких група. Детаљна критичка и компаративна анализа система кривично правног реаговања на проблем насиља на спортским приредбама у Р Србији омогућила је испитивање "покривености" свих облика практичног испољавања овог феномена постојећом кривичноправном регулативом, и утврђивање непотпуних, неадекватних или у целини недостајућих нормативних решења. Посебан допринос представља и утврђивање потребних оперативних и истражних мера и радњи неопходних у спречавању, откривању и доказивању кривичних дела извршених у вези са спортским приредбама, обзиром на утврђене етиолошке и феноменолошке карактеристике насиља на спортским приредбама, као и истраживање програма превенције насиља на спортским приредбама заснованих на утврђеним специфичностима етиолошке, феноменолошке и виктимолошке димензије ове појаве у домаћим условима.

2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Комисија сматра да докторска дисертација под називом „*Насиље на спортским приредбама кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти*“, представља резултат оригиналног научног рада кандидата Божидара Оташевића у области кривичноправних наука, односно у области криминологије и криминалистике. Дисертација је резултат самосталног рада кандидата који аргументовано, систематично и критички изводи закључке о проблемима који су предмет истраживања. Докторска дисертација садржи све потребне елементе оригиналног, квалитетног, научног и стручног истраживања, а следећи научно засноване методолошке поступке, кандидат аналитички приступа предмету истраживања, свеобухватно га сагледава и доноси утемељене закључке.

Кандидат је проучио и користио обимну и правилно одабрану, релевантну инострану и, мањим делом, домаћу литературу из области која је предмет истраживања. Избор литературе је примерен задатом циљу истраживања, што је кандидату омогућило да изврши квалитетну анализу и дође до научно ваљаних закључака.

Кандидат Божидар Оташевић показао је неопходну умешност, критичност и способност за самостални научни рад, при том бавећи се темом која захтева интердисциплинарна и мултидисциплинарна знања из области кривичног права, криминологије, виктимологије, криминалистике и полицијске тактике.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у научној области

Кандидат Божидар Оташевић је у свом досадашњем научном раду објавио већи број радова из научне области кривичних наука. Реч је о следећим радовима:

1. Оташевић, Б.: *Екстази – неки аспекти сузбијања и злоупотребе*, НБП-Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2/2005, стр. 153-165. ISSN 0354-8872; COBISS.SR-ID 125217799; [M52]

2. Оташевић, Б.: *Екстази таблете на нарко сцени*, Перјаник, Министарство унутрашњих послова Црне Горе, Даниловград, бр. 9-10/2006, стр.106-112, ISSN 1451-3412; УДК 377.5: 351.74 (497.16) (082); COBISS. CG-ID12565776; [M53]

3. Оташевић, Б.: *Продаја дроге на локалном нивоу – са освртом на сузбијање наркоманије на подручју ПУ за град Београд*, Безбедност, МУП Републике Србије, Београд, 1-2/ 2008. стр.146 - 160. ISSN 0409-2953; COBISS.SR-ID 2999042; [M52]

4. Оташевић, Б.: *Значај информација у борби против наркокриминала*, Правни живот, Београд, бр. 10/2008, стр. 81- 95. УДК 34 (497.11) (05); YU ISSN 0350-0500; COBISS. SR-ID 171851778; [M51]

5. Оташевић, Б.: *Злоупотреба прекурсора у илегалној производњи синтетичких дрога*, Правни живот, Београд, бр. 10/2009, стр. 695-706. УДК 34 (497.11) (05); YU ISSN 0350-0500; COBISS. SR-ID 756484 [M51]

6. Оташевић, Б.: *Фудбалски хулиганизам као субкултурална појава са освртом на законску регулативу у Србији*, Перјаник, Полицијска академија, Даниловград, бр. 21/2009, стр.106-112, ISSN 1451-3412; УДК 377.5: 351.74 (497.16) (082); COBISS. CG-ID 16078864; [M53]

7. Оташевић, Б.: *Појавни облици насиља на спортским приредбама*, Тематски зборник радова националног значаја „Право и форензика у криминалистици“ Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009, стр. 272-278. ISBN-978-86-7020156-9; COBISS.SR-ID 169571852; [M45]

8. **Оташевић, Б.**, Субошић, Д.: *Насиље навијачких група у Србији*, Тематски зборник радова националног значаја „Право и форензика у криминалистици“ Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010, стр.371-380. ISBN-978-86-7020 171-2; COBISS.SR-ID 177999628; [M45]

9. Оташевић, Б.: *Насиље на спортским приредбама у Републици Србији – друштвени аспект*, Правни живот, Београд, бр. 9/2010, стр. 517-529. УДК 34 (497.11) (05); YU ISSN 0350-0500; COBISS. SR-ID 514346428; [M51]

10. Радивојевић, М., **Оташевић, Б.**, Малешкић, С.: *Препознавање знакова злоупотребе наркотика при контроли возача у саобраћају*, Тематски зборник радова националног значаја, „Унапређење полицијских послова безбедности саобраћаја“ Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010, стр. 109-114. ISBN 978-86-7020-181-1; COBISS.SR-ID 182513420; [M45]

11. **Оташевић, Б.**, Голубовић, З.: *Тајне лабораторије за производњу дрога*, Црногорска ревија за кривично право и криминалну политику, Будва, бр. 1/2009, стр. 171-187. ISSN 1800-7090; COBISS.CG-ID 12747024; [M53]

12. Оташевић, Б.: *Фудбалскиот хулиганизам во практика и во законодавство на Србија*, Македонска ревија за казнено право и криминологија, Скопје, бр. 2/2009, стр. 359-372. ISSN 1409-5327; УДК 343; COBISS. MK-ID 18877706; [M53]

13. Оташевић, Б.: *Урбано окружење и насилје у спорту*, Безбедност, МУП Републике Србије, Београд, 3/2010, стр. 267-281. ISSN 0409-2953; COBISS.SR-ID 2999042; [M52]

14. Нинчић, Ж., **Оташевић, Б.**: *Корупција и организирани криминал*, Тематски зборник радова националног значаја, Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета – V, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010. стр. 179-193. ISBN 978-86-7020-176-7; COBISS.SR-ID 180176140; [M45]

15. Симоновић, Б., Ђурђевић, З., **Оташевић, Б.**: *Имплементација меѓународних стандарда у спречавању насиља на спортским приредбама у Републици Србији*, Правни живот, Београд, бр. 9/2011, стр. 687-703. UDK 34 (497.11) (05); YU ISSN 0350-0500; COBISS.SR-ID 512697520; [M51]

16. Simonović, B., Đurđević, Z., **Otašević, B.**: *Violence at sporting events in the Republic of Serbia – national prevention and repression*, NBP-Žurnal za kriminalistiku i pravo, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 3/2011. str. 81-98. ISSN 0354-8872; COBISS.SR-ID 125217799; [M52]

17. Субошић, Д., **Оташевић, Б.**, Мијалковић, С.: *Полицијска стратегија и тактика спречавања и сузбијања насиља на фудбалским утакмицама, са посебним освртом на Републику Србију*, Безбједност, полиција, грађани, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, бр. 3-4/2011, стр. 301- 315. ISSN 1840-0698, УДК: 351.74; COBISS.RS ID 2663704; [M53]

18. Маринковић, Д., **Оташевић, Б.**: *Дроге и криминал-криминолошки и криминалистички аспекти*, Тематски зборник радова националног значаја, Супростављање савременом организованом криминалу и тероризму, Књига 1, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011. стр. 275-292. ISBN 978-86-70-20-201-6, COBISS.SR-ID 188134156; [M45]

19. **Оташевић, Б.**, Субошић, Д., Вуковић, С.: *Виктимолошки аспекти насиља на спортским приредбама*, Правни живот, Београд, бр. 9/2012, стр. 735-750. UDK 34 (497.11) (05); YU ISSN 0350-0500; COBISS.SR-ID 756484; [M51]

20. Оташевић, Б.: *Вандали у зидинама“ -Феноменологија хулиганизма*, Безбедност, МУП Републике Србије, Београд, 1/ 2012. стр. 72-86. ISSN 0409-2953; COBISS.SR-ID 2999042; [M52]

21. Оташевић, Б.: *Однос политике и навијачких група у Републици Србији*, Правни живот, Београд, бр. 9/2013, 597 – 608. UDK 34 (497.11) (05); YU ISSN 0350-0500; COBISS.SR-ID 756484; [M51]

4. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата Божидара Оташевића под називом „*Насилје на спортским приредбама кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти*“, у потпуности испуњава постављене захтеве у погледу обима и квалитета рада с обзиром на тему која је пријављена и одобрена. Теоријска и практична истраживања одговарају наслову докторске дисертације, а може се констатовати међусобно поклапање одобрених циљева истраживања и циљева

постављених у раду, затим, одобрених и примењених метода, као и одобрене и завршне структуре докторске дисертације.

5. Приказ структуре и садржаја израђене докторске дисертације

Рукопис докторске дисертације *„Насиље на спортским приредбама кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти“*, обима је 441 страница, од чега 414 страница текста, 19 страница пописа коришћене литературе и 6 страница прилога, са 204 библиографске јединице, као и 608 фуснота. Дисертација садржи 28 табеларних приказа и 31 графикон, и састоји се од увода, три поглавља, закључних разматрања, прегледа коришћене литературе и прилога.

У уводним разматрањима (стр. 4-7) кандидат наглашава неопходност мултидисциплинарног приступа у истраживању насиља у вези са спортским приредбама. По његовим речима мултидисциплинарно истраживање криминалитета екстремних навијачких група вишеструко је значајно, како за саму криминологију и сродне научне дисциплине, тако и за креирање адекватних стратегија, политика и програма за спречавање насиља у вези са спортским приредбама, па и криминалитета уопште.

Први део дисертације носи назив *„Теоријско методолошке основе рада“* (стр. 7-12). У оквиру овог дела кандидат је одредио предмет и циљеве дисертације, поставио хипотетички оквир истраживања, указао на методе коришћене у обради предметне проблематике, као и на оправданост њене израде.

Други део дисертације носи назив *„Кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти насиља на спортским приредбама“* (стр. 16-344). Овај део рада има пет поглавља под насловима: *„Историјат насиља на спортским приредбама“* (стр. 16-22), *„Појам и основне карактеристике насиља на спортским приредбама“* (стр. 22-44), *„Криминолошки аспект насиља на спортским приредбама“* (стр. 44-146), *„Казнено-правна заштита од насиља на спортским приредбама“* (стр. 146-272) и *„Криминалистички аспект спречавања и сузбијања насиља на спортским приредбама“* стр.272-345).

Трећи део дисертације је емпиријско истраживање (стр. 345-398) у коме је описан узорак, приказани резултати и дискусија добијених резултата истраживања.

На крају дисертације дати су закључци (стр. 399-429), попис коришћене литературе (стр. 430-433) и прилози (стр. 434-441).

У првом делу дисертације кандидат је одредио предмет и циљеве рада, уважавајући принципе научне методологије, одредио хипотетички оквир истраживања, методе које ће користити у истраживању и образложио научну и друштвену оправданост спровођења истраживања. Кандидат је назначио да насиље на спортским приредбама није нова појава и није карактеристично само за нашу земљу. Без обзира на његово постајање у свим етапама развоја спорта, ипак се већина истраживача слаже да је насиље на спортским приредбама као посебан феномен присутан од краја шездесетих година у Великој Британији, од средине седамдесетих у другим земљама Европе, а коју годину касније његове зачетке имамо и на нашим просторима.

Кандидат посебно наглашава да је насиље на спортским приредбама и из њега проистекла субкултура један од најзначајнијих, ако не и најзначајнији феномен младих, у последњој деценији у Србији. Тај феномен присутан је, у већој

или мањој мери, у различитим облицима, у свим државама насталим распадом бивше СФРЈ. Навијачки субкултурни стил следе стотине младих који навијање сматрају својом битном, а многи од њих и кључном животном преокупацијом и начином живота.

Полазећи од става да је хипотеза условљена дефинисаним предметом и научним циљем истраживања, кандидат хипотетички оквир свог истраживања заснива на претпоставци да су разлози за ескалацију насиља на спортским приредбама у нашој земљи у недостатку јасне државне стратегије, неадекватним појединим законским решењима, као и у недоследној примени законских прописа и неефикасном поступању надлежних институција.

Циљ истраживања кандидат одређује као теоријско и емпиријско истраживање криминалитета екстремних навијачких група. Кандидат указује на основне разлоге који оправдавају предузето истраживање, односно указује на потребу добијања адекватне феноменолошке слике криминалитета екстремних навијача у Србији данас. Компаративна кривично-правна анализа треба да укаже на решења која се могу применити и у нашем позитивном праву. Кандидат полази од става да проучавање и разумевање искустава скуства других земаља, нарочито оних које су недавно постале чланице Европске уније, треба да допринесе избегавању замки на које се наилази на путу реформи законодавства којима се регулише ова област. Искуства и најбољу праксу појединих западних земаља у контроли насиља и недоличног понашања навијача на спортским приредбама могуће је, уз одговарајућа прилагођавања, искористити у даљој нормативно правној доградњи и институционалној изградњи ефикасног система превенције и спречавања насиља и недоличног понашања навијача.

Други и најобимнији део дисертације носи назив „Кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти насиља на спортским приредбама“.

У првом поглављу које носи назив „Историјат насиља на спортским приредбама“ кандидат је приказао ретроспективу насиља од античке Грчке и Римског царства до данашњих дана. Из овог кратког прегледа видљиво је да су узроци насиља разноврсни, везани су за спортске догађаје у различитим спортовима и на различитим локацијама широм света и у различитим епохама развоја друштва, разорних последица ове појаве нису поштеђени ни „богати“ ни „сиромашни“.

У другом поглављу под називом „Појам и основне карактеристике насиља на спортским приредбама“ кандидат дефинише појам насиља на спортским приредбама, појам навијачког насилничког криминалитета, јасно га разграничавајући са сродним појмовима као што су фудбалски хулиганизам или вандализам. Навијачки насилнички криминалитет у себи сублимира све криминалне активности, пре свега екстремних навијачких група, али и појединаца.

Кандидат посебно апострофира чињеницу да постоји низ елемената који повезују хулигане са уличним бандама, али постоје и разлике, тако да са правом можемо говорити о различитим појавама. Заједнички елементи уличних банди и екстремних навијачких група су: унутрашња структура, лидер, правила понашања унутар групе, редовно одржавање састанака чланова и територијалност. Разлике између екстремних навијачких група и уличних гангова постоје, иако су на први поглед једва приметне. Заправо, екстремни навијачи делују на јавним местима и

желе да буде медијски експонирани. Што се тиче уличних банди, оне су бројчано мање и не експонирају се јавно као навијачке групе. Такође, хулиганима недостаје фиксна хијерархија која је много јаснија код уличних банди. Екстремни навијачи користе спорт као повод за насилно понашање, док код уличних банди поводи могу бити различити, а циљ је претежно лукративног карактера. Поред наведеног навијачки насилнички криминалитет се разликује у односу на друге криминалне активности и по мотиву, који је често нејасан или га није могуће са сигурношћу утврдити. За разлику од других извршилаца кривичних дела и прекршаја, који избегавају контакт са полицијом, навијачке групе управо насиље и недолично понашање испољавају и према припадницима полиције, уз контантно кршења више различитих законских прописа.

У следећем поглављу, насиље на спортским приредбама као масовна друштвена појава обрађено је са криминолошког аспекта, кроз посебну анализу етиолошке, феноменолошке и виктимолошке димензије овог проблема. Кроз криминалну етиологију расветљени су узроци, услови и поводи криминалног понашања екстремних навијачких група, а кроз криминалну феноменологију појавни облици, обим, структура, структуралне промене, динамика, просторна и временска распрострањеност криминалитета навијачких група. У виктимолошком делу идентификовани су, дефинисани и описани проблеми са којима се сусрећу жртве насиља на спортским приредбама.

У оквиру овог поглавља у посебној тематској целини кандидат разматра узроке настанка насиља повезаног са спортским приредбама. Да би се идентификовали ови узроци потребна је дубока криминолошка и социолошка анализа насиља као озбиљног друштвеног проблема. Насиље у спорту јесте снажно условљено културом и социјалном групацијом, а подстицано је спољашњим друштвеним „окидачима“. Чињеница да су се највећи навијачки нереди на тлу бивше Југославије десили управо у време пораста тензије пред рат 1990-тих, довољно говори у прилог таквој тези. У наставку овог поглавља кандидат посебно истиче да су узроци насиља на спортским приредбама у Србији бројни, али је сигурно један од најважнијих амбијент у коме се на простору Балкана живело последњих двадесет година. Незапосленост, хронична егзистенцијална несигурност, безизлазност, безперспективност и висока економска неуједначеност, много пута су се емпиријски потврдили као димензије које стоје у значајној негативној вези са степеном социјалне и интерперсоналне толеранције.

На пораст насиља на спортским приредбама у нашој земљи сигурно је утицао и недостатак политичке воље за одлучну, уједначену и доследну борбу за примену превентивних и репресивних мера намењених борби против насиља на спортским приредбама и селективно поступање према „привилегованим“ појединцима који су учествовали у извршењу аката насиља на спортским приредбама.

У наставку поглавља под насловом „Феноменолошка димензија насиља на спортским приредбама кандидат анализира све појавне облике, обим, динамику и структуру насиља на спортским приредбама у Републици Србији. Кандидат истиче значај правовременог препознавања појавних облика испољавања насиља од стране надлежних органа у циљу његовог сузбијања. Кандидат сматра да уколико надлежни органи касне у препознавању тих нових облика испољавња насиља,

касни и правремена реакција у спречавању негативних појава, односно минимизирање последица које такве појаве изазивају. У оквиру криминолошких аспеката насиља на спортским приредбама кандидат се бави и жртвама насиља као најкомплекснијим и за сада најмање истраженим питањем из ове области. Наиме, статистике у свим до сада спроведеним студијама указују на чињеницу да су највеће и најчешће жртве хулиганског насиља сами хулигани. Припадници противничке хулиганске групе најчешћа су мета хулиганског насиља, па тиме и најчешћа категорија жртава. Индиректно, хулигани, услед криминалне делатности коју врше, често и сами постају жртве сопствене социјалне патологије - услед баналне жеље за доказивањем пред групом, непотребно добијају кривични досије или фаталне и тешке повреде, а подлежу и укупној друштвеној стигматизацији која их принудно задржава у криминогеној средини, чак и када они то више не желе. Полицијски службеници задужени за одржавање јавног реда, после самих хулигана спадају у њихове најчешће жртве, до чега углавном долази при покушајима да обуздају и локализују хулиганско насиље, док су „други“ грађани и њихова имовина тек на трећем месту удара хулиганског насиља. Насиља на спортским приредбама нису поштеђени ни припадници редарске службе, спортисти, тренери, судије и сви други учесници спортских приредби. Кандидат сматра да сви субјекти насиља у једном тренутку могу бити актери, а у другом жртве насиља. Те улоге се мењају у зависности од контекста, ситуационих утицаја, фактора личности, дешавања на терену и ван њега, тока сваког конкретног такмичарског процеса. Заједничка карактеристика свих жртава насиља на спортским приредбама у Републици Србији јесте то да су невидљиве и непрепознате. Распрострањеност специјализованих услуга и организација за жртве допринела је видљивости одређених жртава, као што су жене жртве насиља у породици, деца жртве сексуалног злостављања, жртве трговине људима, и од скора, жртве злостављања на раду. Друге жртве, попут жртава имовинског криминалитета, насиља на спортским приредбама, уличног насиља и слично, махом су невидљиве.

У четвртом поглављу под називом „Казнено-правна заштита од насиља на спортским приредбама“ кандидат проблем насиља на спортским приредбама сагледава са два различита аспекта: један је међународни, други национални. Први има за циљ да прати проблематику и истиче напоре међународне заједнице да се супротстави овој опасној појави, између осталог, и усвајањем међународних уговора, чије би прихватање обавезивало њихове потписнике. Други аспект проблема полази од међународних уговора и даље их разрађује кроз национално законодавство.

Прва међу конвенцијама Савета Европе која је донета у тој области била је Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању гледалаца на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама. Поред ове, а и неких других конвенција, међународним изворима казног права у области спорта могу се сматрати и поједини међународни споразуми политичке природе, који нису међународни уговори у правом смислу те речи, већ се појављују у форми одлуке неке међународне организације.

У оквиру истог поглавља, у посебној тематској целини, кандидат је дао упоредно-правни преглед законодавних решења Енглеске, Италије, Чешке и Немачке, као и упоредно-правни преглед законске регулативе некадашњих

република из састава СФРЈ (Хрватске, Босне и Херцеговине, Црне Горе и Македоније). Законодавна решења ових држава су у неким сегментима хетерогена, док су у другим идентична, што се види кроз поједина кривична дела, њихове сличности и разлике. Иако су правне норме сваке земље специфичне, са печатом националних правних система који одређују њихову индивидуалност, ипак се кроз кривично-правну реакцију на насиље на спортским приредбама у свакој земљи провлачи једна заједничка нит која потиче из међународних аката и која доводи до њихове међусобне сличности.

Поштујући међународне прописе из ове области на основама ратификоване Европске конвенције, Србија је 2003. године донела Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, који је због неефикасности у примени више пута мењан и допуњаван (2005., 2007. 2009. и последњи пут децембра 2013. године). То је уједно био први закон те врсте у Србији којим се ова материја регулише на једном месту. У њему су усвојена многа решења која су предложена у Конвенцији и другим документима која је донела Европска заједница. Законом о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама из 2003. године поред прекршајно-правне заштите од насиља повезаног са спортским приредбама, било је прописано и Кривично дело насилничког понашања на спортској приредби, као најенергичнији одговор државе на угрожавање спорта и спортских активности и делатности као друштвених вредности. Прописивање овог кривичног дела у ЗСННПСП, представљало је извршење међународне обавезе Републике Србије, настале 1990. године када је доношењем Закона о ратификацији европске конвенције о насиљу и недоличном понашању гледалаца на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама, Социјалистичка Федеративна Република Југославија ратификовала ту конвенцију Савета Европе. Таквим законодавним потезом испуњена је обавеза преузета чланом 3. ставом 1. тачком ц) Конвенција којом је прописано да се: „стране уговорнице обавезују на утврђивање и спровођење мера за спречавање и сузбијање насиља и недоличног понашања гледалаца, укључујући посебно примену или, ако је то потребно, усвајање закона којима се предвиђа да они за које се утврди да су криви за деликте извршене у вези са насиљем или недоличним понашањем гледалаца буду адекватно кажњени или, зависно од случаја, дођу под удар одговарајућих административних мера“. Сам чин испуњавања међународне правне обавезе био је изузетно важан за спољно политички углед Републике Србије, као државе чланице Савета Европе и због околности што се Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању гледалаца на спортским приредбама посебно на фудбалским утакмицама, сматра најважнијим документом који је у тој области друштвеног живота усвојила та међудржавна организација.

Такође, увођење кривичног дела насилничког понашања на спортској приредби у кривично законодавство Србије било је у складу са законодавном праксом многих других европских земаља (нпр. Енглеска, Италија, Пољска, Бугарска и др.) које су у својим законодавствима прописивале кривична дела за различите облике противправних понашања на спортским приредбама.

Кривично дело насилничког понашања на спортској приредби било је прописано чланом 20. првобитног текста ЗСННПСП из 2003. године. Како би се избегли проблеми до којих је дошло у примени првобитне норме, 2007. године је

чланом 7. Закона о изменама и допунама закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама измењена диспозиција тог кривичног дела. Упркос свим изменама и допунама члана 20. ЗСННПСП извршеним у периоду 2003. до 2007. године то није био крај промена законског текста пошто је диспозиција тог кривичног дела незнатно измењена приликом брисања тог члана из ЗСННПСП и његовог премештања у члан 344а. Кривичног законика (КЗ). У члану 189. КЗ, прелазне и завршне одредбе, у тачки 3. предвиђено је да је даном ступања на снагу законика престао да важи члан 20. ЗСННПСП. Осим исцрпне и критичке анализе наведених нормативних решења, кандидат на примеру регулативе насиља на спортским приредбама поново отвара дужевремени проблем домаћег кривичног законодавства - питање односа главног и споредног кривичног законодавства.

Последње поглавље овог дела дисертације носи назив „Криминалистички аспект спречавања и сузбијања насиља на спортским приредбама“. У овом поглављу кандидат наводи да се друштвени одговор на насиље у вези са спортским приредбама у нашој земљи темељи на претњи репресивног система који је крајње неефикасан. Искључиво репресивно деловање полиције јесте концепт полицијске тактике који је напуштен у свим модерним полицијским службама европских земаља. На другој страни претње репресивних механизма прекршајних и кривичних норми су врло често декларативног карактера и у пракси се не спроводе имајући у виду неефикасност судова, с обзиром на велики број хулигана којима нису изречене санкције и поред великог броја кривичних и прекршајних пријава које су поднете против њих. Балансни приступ у сузбијању насиља на спортским приредбама који значи равнотежу између мера превенције и репресије, где предност треба дати превентивним мерама јесте нешто што гарантује успех у смањивању насиља на друштвено прихватљиву меру. Спровођење превентивних мера захтева континуитет, систематски рад, јасно усвајање стандарда и процедура у поступању свих субјеката формалне и неформалне социјалне контроле, као и прецизне механизме координације и сарадње активности тих субјеката. Такав приступ има потенцијал да дугорочно смањи обим насиља у друштву, а самим тим и обим насиља на спортским манифестацијама, уз сву опрезност, с обзиром да је феномен криминалног насиља још увек недовољно познат.

Полицијске акције обезбеђења спортских приредби треба да се темеље на селективности у предузимању одређених радњи и на разликовању покретачи насиља од оних који то нису. Полиција треба да омогући остваривање легитимних захтева навијача, легитимним средствима и то треба јасно да стави до знања свим учесницима групе. На тај начин ће да пацификује све оне који немају намеру да се насилнички понашају. Кандидат посебно наглашава да о полицијској стратегији и тактици спречавања и сузбијања насиља на спортским приредбама, а посебно о специфичностима деловања полиције приликом обезбеђења спортских приредби, постоји веома мали број истраживања. Већина радова се бави навијачима, њима обично недостаје криминолошка и социолошка дубина, а полиција се помиње само у контексту правних прописа који регулишу ову област. С обзиром да поступање полиције приликом обезбеђења спортских приредби може да утиче на развој догађаја оно мора да буде предмет озбиљне научне анализе.

У трећем делу дисертације, под насловом „Емпиријско истраживање“ приказани су резултати истраживања, до којих се дошло анонимном акетом 268 навијача. Истраживање је вршено на подручју града Београда и њиме су обухваћени навијачи фудбалских клубова ФК „Црвена звезда“, ФК „Партизан“ и ФК „Рад“. Из популације основног узорка одабран је подзорак, који чине навијачи неког од поменутих клубова који посећују фудбалске утакмице када њихов клуб игра на домаћем терену. Овај подзорак чинило је 136 навијача који су се изјаснили да нису ангажовани у навијачкој групи и они су упоређивани са осталим испитаницима, укупно 132 навијача који су се изјаснили да су ангажовани у некој од поменутих навијачких група.

Упитник (образац, формулар), као инструмент истраживања, чијим су попуњавањем добијена тражена обавештења, прилагођен је речнику, култури и образовности испитаника, у мери у којој је то било могуће с обзиром на хетерогеност навијачких група. Упитник је имао 33 питања, од којих је 7 питања отвореног типа и 26 питања затвореног типа. Од 26 питања затвореног типа 4 питања су имала понуђена само 2 алтернативна одговора, док су 22 питања, била питања са вишеструким одговором, где се листа одговора (број понуђених алтернатива) кретао у распону од 3 до 6. Анкета се условно може поделити на четири целине. Прву целину представља група питања која се односе на социо-демографска обележја испитаника. Друга целина су питања која се односе на однос испитаника према навијању и клубу. Трећа целина су питања која се односе на однос навијача према полицији и одређеним политичким структурама у друштву. Последњу целину чини група питања којима је испитивана структура екстремних навијачких група и њене карактеристике.

Резултати спроведеног истраживања недвосмислено су показали да екстремне навијачке групе нису хомогене структуре. Од укупног броја испитаника који су се изјаснили да су чланови навијачке групе већина 40,67% изјаснила се да су чланови-симпатизери, нешто мањи проценат 38,06% као чланови најужег језгра навијачке групе, 7,09% навијача изјаснило се као један од вођа навијача, док њих 14,18% није дало податак о свом статусу у навијачкој групи, без обзира на то што су ангажовани у групи. Такође, од укупног броја испитиваних навијача 136 (50,75%) нису ангажовани у навијачкој групи, без обзира на то што су навијачи. У овако постављеној хијерархији показало се да се понашање и навике вођа навијача и чланова најужег језгра навијачких група статистички значајно разликује од понашања и навика чланова-симпатизера и оних навијача који су се изјаснили да нису ангажовани у навијачкој групи, те да се, када говоримо о хетерогености навијачке популације, може говорити о груписању вођа и чланова језгра с једне стране и свих осталих са друге стране. Поред наведеног, према резултатима спроведеног истраживања, као основне карактеристике навијачке субкултуре на нашим просторима издвајају се: низак ниво образовања, незпосленост, припадност мушком полу, злоупотреба алкохола и психоактивних супстанци, напуштање школе и неуспех да се школа заврши, укљученост у деликвентне групе, дружење унутар навијачке групе и укључивње у групу у периоду од дванаесте до шеснаесте године живота.

На самом крају рада дат је закључак у којем кандидат наводи главне резултате до којих је дошао изразом своје дисертације. Такође, у оквиру овога дела

дисертације кандидат наводи препоруке и даје конкретне предлоге у погледу унапређења ефикасности у спречавању и сузбијању насиља на спортским приредбама.

6. Научни резултати докторске дисертације

Насиље и недолично понашање навијача старо је колико и спортске приредбе. Оно има друштвене, политичке, криминолошке, психолошке и антрополошке димензије, а његове последице по безбедност, како појединаца, тако и друштва у целини су веома озбиљне. Облици испољавања ове врсте насиља и реакције државе на овај феномен мењали су се кроз историју, зависно од друштвених околности. У савременом свету неке државе су доста успешне у сузбијању насиља и недоличног понашања навијача, док државни органи и друге институције у Србији још увек немају ефикасну стратегију и адекватан одговор на овај феномен. Поједине западноевропске земље успоставиле су примерен нормативно-правни оквир и изградиле институционалне капацитете, захваљујући чему су успоставиле ефикасну контролу над насиљем и недоличним понашањем навијача. Истраживањем које је кандидат спровео у оквиру дисертације полазне хипотезе су добиле потпуну научну верификацију.

Друштвено реаговање на насиље и недолично понашања екстремних навијачких група у Републици Србији у последњој деценији обележиле су значајне промене у домену казнено-правне реакције. Разлози за ескалацију насиља на спортским приредбама су: недостатк јасне државне стратегије, неадекватна поједина законска решења, као и у недоследна примена законских прописа и неефикасно поступање надлежних институција. Државна реакција је једнострано и несразмерно усмерена на јачање репресивних мера у односу на превентивне активности које су у многим европским земљама дале добре резултате. Наведена хипотеза је добила своју потврду у оквиру истраживања које је указало да у Србији доношење посебног закона намењеног борби против насилничког и недоличног понашања на спортским приредбама, као и прописивање строгих кривичних и прекршајних санкција за извршиоце одговарајућих деликата, предвиђених законом није дало очекиване резултате на плану смањења обима испољавања аката насиља на спортским приредбама. Према подацима МУП Републике Србије у последњих 15 година (01.01.1997. - 01.01.2012.) на спортским приредбама повређено је, или је смртно страдало 1820 особа, од чега је 12 особа изгубило живот и то 9 после доношења ЗСННПСП. После доношења наведеног закона тешко повређене 1433 особе, од чега су 490 били припадници Министарства унутрашњих послова.

Кандидат сматра да је основни разлог неуспеха казнено-правне реакције, која се односи на сузбијање насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, спорост судова у нашој земљи и релативно дуго трајање судских поступака пред судовима опште надлежности-основним и вишим судовима, као и судовима посебне надлежности (прекршајним судовима). У корелацији са предходним фактором је и блага казнена политика судова у Србији, где се за ова кривична дела изричу казне ближе законском минимуму, или чак испод њега. Посебно је проблематично што, у појединим случајевима испољавања насиља на

спортским приредбама, постоји неуједначена пракса санкционисања истоветних деликата извршених од различитих учинилаца.

Законска решења, ипак, представљају само полазну основу за систематски рад државе, свих њених органа и спортских организација, усмерен против насиља на спортским приредбама. Примена само једног начина деловања, искључиво репресивног, примена само појединих мера или њихова повремена или недоследна примена, унапред је осуђена на неуспех. Рад државних органа који је превасходно усмерен ка санкционисању негативних појава у спорту, уклања само последице насилног понашања, а не лечи њихов узрок. Одсуство превентивних мера, посебно мера социјалне превенције је још један у низу разлога ескалације насиља на спортским приредбама. Активности васпитно-образовних установа, установа социјалне заштите, установа здравствене заштите, средстава јавног информисања, невладиних организација и самих спортских клубова само су неки од субјеката чије су активности незаобилазне за остваривање дугорочно успешне социјалне превенције насиља у спорту. Представници власти на свим нивоима (националном, регионалном и локалном), а нарочито Влада преко Савета за борбу против насиља у спорту треба да подстиче наведене субјекте на активнију улогу обезбеђивањем одговарајуће подршке (стручне, материјално-финансијске и сл.). Такав приступ неизбежно наводи на закључак да превенција насиља на спортским приредбама треба да буде саставни део активности свих субјеката друштва, који се иначе ангажују или би требало да се ангажују, у превенцији насиља било које врсте.

Сложен задатак превенције насиља на спортским приредбама захтева да се нарочита пажња посвети криминолошком аспекту овог феномена, дугорочном планирању полицијских активности заснованих на обавештајном раду и успостављању боље сарадње са спортским клубовима и организаторима спортских приредби. Постоје објективне тешкоће да се у постојећим друштвеним условима у Србији промовише и примени најадекватнији-превентивни приступ сузбијања насиља на спортским приредбама. Кандидат констатује да се већином државна реакција у Србији једнострано усмерава на јачање репресивног одговора на насиље у спорту, иако би се делотворнијим показала примена превентивних мера. Истовремено, показује се да инострана искуства из европских држава у којима се последњих година успешно сузбија насиље учесника спортских приредби синхронизованим превентивно-репресивним деловањем, као што се то чини у Енглеској, Немачкој, Чешкој, нису била довољна инспирација нашим државним органима. Аргументи који се истичу у прилог јачању превенције на уштрб репресивних казнено-правних захвата, су основани. Али, резултати овог истраживања су показали не само да је постојећи репресивни захват несразмеран превентивним активностима, него је и тако конципиран да је практично непримењив у пракси, нарочито када се ради о примени мера забране присуствовања спортским приредбама.

Кандидат даље сматра да је питање конзумирања дрога, а донекле и алкохола од стране навијача, потпуно неистражено како у домаћим, тако и страним истраживањима. Резултати овог истраживања показали су да је конзумирање дрога и алкохола карактеристика екстремних навијача у нашој земљи. Чак 93,9% навијача који користе и дроге и алкохол су или вође навијача, или су чланови језгра навијачке групе, само 6,1% је члан-симпатизер. Такође, у нередима навијача у

највећем проценту учествују они који користе и дроге и алкохол. Без обзира на добијене резултате кандидат не тврди да су дроге и алкохол узрочни фактор насилничког понашања навијача, али сматра да су важни пратећи елементи. Такође, када говори о повезаности дрога и екстремних навијача, он истиче да фудбалски навијачи могу да буду добра циљна група за дистрибуцију дрога, с обзиром на организованост, хијерархијску устројеност и склоност ка криминалу, посебно вођа фудбалских навијача, међу члановима навијачких група постоје реалне могућности за laku регрутацију будућих нарко-дилера. Кандидат сматра да су идентификоване категорије фудбалских хулигана сличне са другим криминалним групама које окупљају младе, претежно мушкарце, оне оријентисане ка вршењу насилничког криминалитета. Због тога су, за разумевање насиља навијача значајна и криминолошка истраживања која за предмет изучавања имају удруживање малолетника и млађих пунолетних лица у групе које су склоне криминалном, односно насилничком понашању.

Хипотеза да су основни фактори ризика за друштвено неприхватљиво понашање екстремних навијачких група: припадност мушком полу, злоупотреба алкохола и психоактивних супстанци, напуштање школе и неуспех да се школа заврши, припадност деликвентној групи, дружење унутар навијачке групе, укључивање у групу у периоду од дванаесте до шеснаесте године живота и постојање хијерархије унутар групе, добила је вишеструку научну верификацију у овом раду.

Једна од постављених хипотеза односила се на то да навијачке групе и подгрупе у фудбалу нису хомогене целине и чине их вође, најуже језгро навијачке групе и чланови симпатизери. Вође и језгро навијачке групе карактерише изражена поликриминална активност, вршење кривичних дела и учешће у нередима који нису повезани са спортским приредбама. Примера ради анализирајући криминалну каријеру испитаника (вођа навијача) уочава се да су од стране МУП Републике Србије, против 30 вођа навијачких група поднете кривичне пријаве за 279 извршених кривичних дела, што значи да је у просеку један вођа навијачке групе извршио 9,3 кривичних дела и то у временском периоду од 8,52 године. Анализирајући структуру кривичних дела, кандидат уочава да је већина вођа навијача на почетку вршила имовинска кривична дела (претежно крађе и тешке крађе), затим се у каснијој фази појављују као извршиоци кривичних дела са елементима насиља (примера ради у посматраном периоду вође навијача су извршила три убиства, а један од вођа је и сам убијен) и на крају богате криминалне каријере они се јављају као извршиоци кривичних дела повезаних са опојним дрогама.

Нарко-криминал један од најчешћих начина како вође навијачких група обезбеђују средства за живот. Неспорно је да је питање везе дрога и навијачких група неоправдано запостављено како у домаћим тако и у иностраним истраживањима, те су за доношење генералних закључака потребна опсежнија и детаљнија истраживања.

Кандидат отвара питање шире практичне и теоријске конотације добијених резултата и указује на даље правце могућих и потребних истраживања (на пример, веза између вођа навијачких група и чланова навијачких група није у довољној мери испитана ни у домаћим, ни у иностраним истраживањима). Са друге стране,

по схватању кандидата, констатација да се социјални корени фудбалског хулиганизма разликују у различитим државама, не умањује потребу специфичне теоријске генерализације фундаменталних одлика и механизма феномена навијачког насиља, посебно фудбалског хулиганизма. Мало је вероватно да насилник на фудбалским стадионима, било где у свету није то исто у својој кући, породици, на улици, у саобраћају.

7. Применљивост и корисност резултата у теорији и пракси

Научни резултати докторске дисертације Божидара Оташевића, под насловом "*Насиље на спортским приредбама кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти*" корисни су и применљиви не само у области криминолошке, кривично-правне и криминалистичке теорије, већ и у области праксе поступања свих органа формалне и неформалне социјалне контроле у супротстављању насиљу на спортским приредбама.

Кривично-правном анализом кривичних дела насиља на спортским приредбама, у неким, пре свега, европским земљама, дошло се до решења која се могу применити и у нашем позитивном праву. Детаљни и систематизовано је указано и на искуства других земаља (нарочито оних које су недавно постале чланице Европске уније), потенцијално значајних за познавање реалних проблема реформе законодавства којим се регулише ова област. На основу аналитички приказаних искустава и добре праксе појединих европских држава у контроли насиља и недоличног понашања навијача на спортским приредбама, кандидат темељно аргументује став да је таква сазнања могуће, уз одговарајућа прилагођавања, искористити у даљој нормативно-правној доградњи и институционалној изградњи ефикасног система превенције и спречавања насиља и недоличног понашања навијача и у нашој земљи.

Резултати истраживања који указују на специфичности етиолошког и виктимолошког карактера навијачког насиља у Србији су од посебног значаја за процес осмишљавања и имплементације програма превенције насиља, нарочито у вези са фудбалом. Друштво у целини треба да буде више заинтересовано за популацију младих, који посећују фудбалске утакмице и да предузима адекватне мере на њиховој заштити. Масовност навијачког окупљања и сувише је озбиљна појава да би се препустила криминалу, особама које манипулишу са младима утичући на развој њихових личности и усмеравајући њихову будућност у правцу криминала.

Генерално, сазнања добијена овим истраживањем су вишенаменска и представљају вредно сазнање и за студенте криминалистичко-полицијских наука, правних наука, безбедоносних и рехабилитативних наука на високо-школским установама, као и за професионалце чији је посао уско везан за супротстављање насиљу на спортским приредбама и пружање помоћи жртвама насиља.

Применљивост и корисност резултата истраживања, је неспорна. Ова констатација је заснована на чињеници да анализа резултата истраживања у овој дисертацији, садржи конкретне предлоге, како предлоге *de lege ferenda*, тако и предлоге за унапређење укупног друштвеног одговора у вези са насиљем на спортским приредбама.

8. Начин презентовања резултата научној јавности

Резултати докторске дисертације биће презентовани на научним и стручним скуповима у земљи и иностранству, који ће за тему имати анализу стања и могућности унапређења актуелне криминалистичко-полицијске праксе, као и кроз објављивање научних радова у домаћим и иностраним категорисаним часописима и зборницима. Такође, уз извесне модификације садржаји дисертације могу бити коришћени и у процесу криминалистичко-полицијске едукације.

III. ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ


Комисија је једногласна у оцени да је докторска дисертација кандидата Божицара Оташевића, под називом *"Насиље на спортским приредбама кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспект"*, подобна за јавну одбрану.


IV. ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

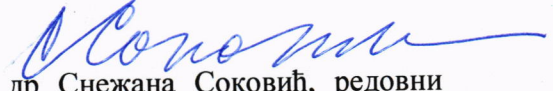
На основу изнете оцене рада, Комисија сматра да докторска дисертација кандидата Божицара Оташевића, под називом **Насиље на спортским приредбама кривично-правни, криминолошки и криминалистички аспекти** испуњава све услове за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Правног факултета у Крагујевцу да прихвати овај Извештај и одобри јавну одбрану докторске дисертације.

У Крагујевцу,
10. 02. 2014. године

КОМИСИЈА


Проф. др Милан Шкулић, редовни професор Правног факултета, Универзитета у Београду, ужа научна област: Кривично правна;


Проф. др Бранислав Симоновић, редовни професор Правног факултета у Крагујевцу, ужа научна област: Кривично правна;


Проф. др Снежана Соковић, редовни професор Правног факултета у Крагујевцу, ужа научна област: Кривично правна, ментор;